

**MEDHIA KARTU SAJODHO KANGGO NGUNDHAKAKE KAWASISAN NULIS
AKSARA PASANGAN LAN SANDHANGAN
KELAS VII-D SMPN 2 BARON TAUN PIWULANGAN 2015/2016**

Winarmi, Drs. Bambang Purnomo, M.S

Pendidikan Bahasa dan Sastra Daerah (Jawa)

Fakultas Bahasa dan Seni

Universitas Negeri Surabaya

bintangrokani@yahoo.co.id

Abstrak

Panliten tindakan kelas kanthi medhia kartu sajodho (kardho) katujokake kanggo ngobati masalah kang tuwuh ing kelas VII-D mligine ing materi nulis mawa aksara Jawa. Adhedhasar pengalaman lan asil *observasi* panliti ing kelas VII-D SMP Negeri 2 Baron, tingkat sinaune siswa sajrone pamulangan basa Jawa mligine ing bab nulis aksara pasangan sethithik banget. Bijine siswa akeh sing durung tuntas KKM, biji rata-rata siswa mung 65. Kajaba kuwi, nalika ditindakake pre-test nulis aksara Jawa asil siswa 66,08, cetha asil pambiji siswa ing kelas VII-D akeh sing durung tuntas. Aktivitas siswa sajrone proses pamulangan isih sethithik banget. Proses pamulangan isih kapunjer ing guru, ndadekake siswa pasif. Guru uga durung *optimal* anggone migunakake sarana prasarana kanggo ngapiki kagiyatan pamulangane.

Panliten katindakake rong siklus ing sasi Agustus tumeka September taun 2015. Asiling panliten nuduhake ing siklus I rata-rata bijine siswa 72,01, banjur ing siklus II bisa nggayuh 77,2. Cacahing siswa kang ora tuntas 9 siswa bisa suda kari 4 siswa ing siklus II. Ketuntasan klasikal sing sadurunge 65% bisa kasil digayuh ing siklus II 82,6%. Aktivitas guru ing siklus I nggayuh biji 26 kanthi prosentase 65%, ing siklus II mundhak dadi 3,4 kanthi prosentase dadi 85% utawa kalebu ing kategori apik. Aktivitas siswa ing siklus I jumlah skor bisa nggayuh 19 kanthi rata-rata 2,32, ing siklus II bisa kasil 26 lan rata-ratane 3,25. Prosentase ketuntasan sing sadurunge melbu kategori kurang, ing siklus II kasil mundhak dadi 81%.

PURWAKA

Landhesane Panliten

Pendhidhikan minangka salah sawijine kunci kanggo nggayuh kasuksesane manungsa. Pendhidhikan ora mung proses ngasilake kawruh, nanging uga menèhi pengalaman sikap tumrap siswa sarana anane budi pakarti kang luhur.

Anane pendhidhikan digadhang-gadhang bisa ndhidhik siswa supaya dadi manungsa sing beriman, taqwa marang Gusti Kang Maha Esa, nduweni budi pakarti luhur, kapribaden kang mandiri, maju, tangguh, cerdas, kreatif, trampil, disiplin, tanggung jawab, profesional, lan produktif sarta sehat jasmani rohani (Dharmojo, 2006:58). Manungsa sing nduweni tingkat kawasisan unggul nanging ora diimbangi kanthi moral sing luhur, ndadekake pribadi kasebut ora bisa mujudake nilai-nilai kamanungsan ing panguripane.

Muatan lokal basa Jawa, saiki antuk kawigaten saka pamarentah dhaerah. Muatan lokal mujudake kagiyatan kurikulum kanggo ngrembakake kompetensi sing ditrepake klawan ciri khas lan potensi dhaerah, uga kaunggulane sawijine dhaerah. Mula saka kuwi, pamarentah dhaerah anggone nindakake otonomi dhaerah nduweni kuwajiban kang salah sijine yaiku nguri-uri nilai sosial budaya dhaerahe.

Adhedhasar Permendiknas No. 22 lan 23 taun 2006 ngenani owah-owahan kurikulum menyang KTSP, mula muatan lokal Bahasa Jawa wajib diwulangake ing sakabehe jenjang Pendhidhikan ing Jawa Timur. Tujuwan pamarentah kasebut minangka upaya ngundhakake mutu pendhidhikan ing Jawa Timur mligine kanggo *penanaman* nilai-nilai luhur lan

kawasisan bab basa Jawa.

Ing Kurikulum Tingkat Satuan Pendidikan (KTSP) 2006, undherane mata pelajaran Bahasa Jawa yaiku :

(a) *Kemampuan berkomunikasi yang meliputi mendengarkan, berbicara, membaca, dan menulis;* (b) *kemampuan menulis huruf Jawa;* (c) *meningkatkan kepekaan dan penghayatan terhadap karya sastra Jawa;* (d) *memupuk tanggung jawab untuk melestarikan hasil kreasi budaya sebagai salah satu unsur kebudayaan nasional* (Depdiknas, 2006:3).

Ana patang komponen sajrone katrampilan basa, ing antarane kawasisan nyemak, micara, maca, lan nulis. Komponen kasebut kudu antuk kawigaten sing padha sajrone pamulangan basa, jalaran patang aspek kasebut nduweni sesambungan lan saling mrabawani (Tarigan, 2008:1).

Aksara Jawa dadi salah sijine materi ing pamulangan basa Jawa. tumrap para siswa, pamulangan basa Jawa mligine ing bab aksara Jawa akeh sing durung lulus KKM. Kamangka kawasisan nulis mawa aksara Jawa uga dadi tujuwan saka kurikulum muatan lokal basa Jawa. Bisa ora bisa siswa kudu nyinau aksara Jawa.

Panganggone medhia sajrone proses pamulangan dibutuhake. Medhia minangka saranane guru kanggo nggayuh ketuntasan siswa ing materi sing diwedharake. Kajaba kuwi uga kanggo narik kawigatene siswa sajrone kagiyatan piwulangan, saengga siswa bosen, *jenuh*, aras-arasen sing bisa mangaribawani daya serap materi. Pangajabe yaiku kanthi migunakake medhia

sajrone proses piwulangan bisa nuwuhake motivasi siswa ing materi aksara Jawa lan luwih semangat tinimbang cara guru sing *konvensional*.

Medhia sing bisa digunakake kanggo ngundhakake kaprigelan nulis aksara Jawa yaiku medhia kartu sajodho. Kartu sajodho minangka medhia kang awujud kertu. Diarani kartu sajodho jalaran ditrepake klawan maksud saka medhiane. Ing medhia kartu sajodho iki siswa diprentah kanggo njodhokake aksara utawa tembung kang tinulis mawa aksara Jawa klawan tulisan mawa aksara Latin. Ana rong kaprigelan sing bisa digayuh siswa, kapisan nyocogake, kapindho nulis mawa aksara Jawa.

Kaluwihan saka medhia kartu sajodho yaiku nggampangake lan nglatih siswa kanggo nulis mawa aksara Jawa. Medhia kartu iki bisa digunakake kanthi kooperatif. Kanthi kooperatif siswa bisa adu panemu kanggo nyocogake aksara Jawa klawan tulisan Latin lan kanggo mancing kawruhe siswa ing bab aksara Jawa. Kanthi *individual* medhia iki bisa dianggo sarana sinau dhewe ing omah. Kaluwihan liyane saka medhia iki yaiku bisa digawe saka barang sing murah. Gampang anggone nggawe lan tembung-tembunge bisa diowahi sawektu-wektu miturut kabutuhan utawa karepe guru.

Adhedhasar pengalaman lan asil *observasi* ing kelas VII-D SMP Negeri 2 Baron, sinaune siswa sajrone pamulangan basa Jawa mligine ing bab nulis aksara pasangan sethithik banget. Kabukti nalika guru nyoba ngetes siswa kanthi nulis aksara Jawa, akeh siswa sing durung apal wujud aksara Jawa apa maneh nulis tembung utawa ukara mawa aksara Jawa. Bijine siswa akeh sing durung tuntas utawa sangisore KKM. KKM sing disepakati ing sekolah 75, biji rata-rata siswa mung 65. Cetha asil pambiji siswa ing klas VII-D akeh sing durung tuntas.

Siswa kurang aktif sajrone prose pamulangan kabukti saka ora perdulane nalika guru menehi conto nulis aksara. Kajaba kuwi, guru isih ngwacakake metode konvensional saengga panganggone medhia durung maksimal. Pamulangan isih berpusat marang guru (*teacher centered*). Anggone nindakake pamulangan mung nganggo cara apalan aksara Jawa marang siswa, saengga kagiyatan pamulangan kurang narik kawigaten. Upaya sing ditindakake guru kanggo ngundhakake minat ing kawasisan nulis aksara Jawa kanthi cara nunjuk siswa kanthi acak banjur maju nggarap soal ing papan tulis. Ananging kagiyatan mangkono ora ndadekake siswa semangat, malah siswa wedi yen ditunjuk maju amarga rumangsa durung nguwasani materi aksara Jawa.

Adhedhasar perkara sing tuwuh nalika *observasi*, mula panliten iki dirantam kanthi Penelitian Tindakan Kelas (PTK) minangka upaya kanggo ngundhakake minat lan kawasisan siswa ing materi nulis Aksara pasangan lan sandhangan panyigeg wanda siswa kelas VIII SMPN 2 Baron Nganjuk taun Pamulangan 2015/2016 kanthi media *Kartu Sajodho (kardho)*.

Medhia kartu dipilih jalaran dianggep medhia sing gampang dimangerteni murid. Medhia kertu *sajodho (kardho)* awujud kertu kang cacahé 20 biji, bahan sing dienggo bebas, nanging luwih apik nganggo medhia

kertu kasebut nganggo kertas manila (Ismawati, 2011:146). Medhia kertu sajodho (*kardho*) awujud tulisan-tulisan aksara Jawa lan tembung-tembung mawa aksara Jawa. Kaunggulaning medhia iki akeh banget. Ing antarane yaiku gampang anggone nggawe, bahan bisa milih sing paling murah (kertav HVS/folio bergaris/manila) gumantung kekarepane guru, gampang nyimpene, lan bisa digawa menyang ngendi-endi. Cacahing kertu sajodho iki udhagara ana 20 kertu, gumantung karo kekarepan lan kabutuhane guru.

Undherane Panliten

Adhedhasar landhesan panliten kang wis diandharake, masalah sing bakal dirembug ing panliten iki yaiku upaya ngundhakake kaprigelan nulis aksara Jawa lan pasangane sarta sandhangan kanthi medhia kartu sajodho (*kardho*) ing siswa kelas VII-D SMP Negeri 2 Baron Nganjuk.

Kanthi mangkono undheraning panliten iki yaiku :

- 1) Kepriye undhak-undhakan bijine siswa kelas VII-D SMP Negeri 2 Baron sawise diwenahi tindhakan nganggo medhia Kartu Sajodho sajrone materi nulis aksara Jawa?
- 2) Kepriye owah-owahan aktivitase guru kelas VII-D SMP Negeri 2 Baron taun Pamulangan 2015/2016 ing materi nulis aksara, pasangan, lan sandhangan panyigeg wanda kanthi medhia Kartu Sajodho (*kardho*)?
- 3) Kepriye owah-owahan aktivitase siswa kelas VII-D SMP Negeri 2 Baron taun Pamulangan 2015/2016 ing materi nulis aksara, pasangan, lan sandhangan panyigeg wanda kanthi medhia Kartu Sajodho (*kardho*)?

Ancase Panliten

Tujuwan kang bakal digayuh ing panliten iki yaiku :

- (1) Ngandharake undhak-undhakan bijine siswa kelas VII-D SMP Negeri 2 Baron taun Pamulangan 2015/2016 ing materi nulis aksara pasangan, lan sandhangan panyigeg wanda kanthi medhia kartu sajodho.
- (2) Ngandharake owah-owahan aktivitase guru kelas VII-D SMP Negeri 2 Baron taun Pamulangan 2015-2016 ing materi nulis aksara, pasangan lan sandhangan panyigeg wanda kanthi medhia kartu sajodho.
- (3) Ngandharake owah-owahan aktivitase siswa kelas VII-D SMP Negeri 2 Baron taun Pamulangan 2015-2016 ing materi nulis aksara, pasangan lan sandhangan panyigeg wanda kanthi medhia kartu sajodho.

Pigunane Panliten

Asiling panliten iki diajab bisa menehi asil kang migunani tumrap panliti dhewe utawa marang wong liya. Yen panliten iki kabukti, diajab nduweni piguna teoritis lan praktis.

1. Piguna teoritis
Panliten iki diajab bisa nyengkuyung teori kawasisan nulis aksara pasangan kanthi medhia

- kartu sajodho (kardho).
2. Piguna praktis
- Asil panliten iki diajab bisa migunani kanggo :
- Kanggo siswa
Asil panliten iki diajab bisa dadi motivasi kanggo ngundhakake kawasisane siswa sajrone materi nulis mawa aksara jawa. Kajaba kuwi, tindakan sing dicakake guru ing kelas bisa biyantu siswa ngrampung masalah angeli mangerteni bab basa rinengga saengga kawasisan ing bab nulis aksara, pasangan, lan sandhangan panyigeg wanda bisa mundhak.
 - Kanggo Guru Basa Jawa kelas VIII SMP N 2 Baron
Asil panliten diajab bisa ngembangake kawasisan guru nalika ngadhepi masalah sajrone proses pamulangan ing kelas, mligine masalah kang ana gayutane klawan nulis aksara, pasangan, lan sandhangan panyigeg wanda.
 - Kanggo Sekolah
Asil panliten iki bisa kanggo pangrembakane proses pamulangan basa jawa sajrone ngundhakake ketrampilan ing bab nulis aksara, pasangan, lan sandhangan panyigeg wanda siswa kelas VIII-D SMP N 2 Baron.

TINTINGAN KAPUSTAKAN

Panliten kang Saemper

Panliten tumrap kawasisan nulis aksara jawa cukup akeh sing wis nindakake. Ana saperangan panliten kang asipat panliten tindakan lan saemper karo panliten iki, ing antarane, yaiku:

- Panliten kang ditindakake Parmaningsih (2010) kanthi irah-irahan *Peningkatan Belajar Membaca dan Menulis Permulaan Melalui Metode Flashcard pada Siswa Kelas 1 SD Negeri Pandanwangi 4 Kecamatan Blimbing Kota Malang*. Metode flashcard marang siswa kelas 1 SD Negeri Pandanwangi 4 Kota Malang bisa ngundhakake asil pasinaon maca lan nulis permulaan. Asil panliten ing siklus I nuduhake ketuntasan klas bisa nggayuh 71,21 (71%), lan ing siklus II ketuntasan klas bisa nggayuh 86,16 (86%). Kanthi mangkono, dumadi undhak-undhakan sing cukup gedhe yaiku 14,95 (15%) saka siklus I menyang siklus II.
- Muhammad Irham. 2010. *Penggunaan Kartu Huruf dalam Pembelajaran Aksara Jawa Sebagai Upaya Peningkatan Motivasi Belajar Siswa Kelas II SDN Torongrejo 02 Kota Batu*. Asiling panliten nuduhake medhia kartu huruf bisa ngundhakake motivasine siswa sajrone proses pamulangan sinau aksara Jawa. medhia kartu huruf uga bisa ngundhakake biji rata-ratane siswa. Ing siklus I biji rata-ratane siswa 65, lan ing siklus II biji rata-ratane siswa mundhak dadi 70.
- Suryanita Isma Dewi (2010) kanthi irah-irahan *Pangaribawane Teknik pilih Kata Marang Kewasisan Nulis Sandhangan Wyanjana Siswa*

Kelas VII D SMPN 40 Surabaya Taun Ajaran 2009/2010. Panliten iki nggunakake metode eksperimen kanthi desain *quasi eksperiment design* kanthi nggunakake kang ngasilake *t-tes*, $t_{hitung} = 6,795 > t_{tabel} = 2,68$ ing panliten 1 lan $t_{hitung} = 7,803 > t_{tabel} = 2,68$ ing panliten 2.

Panliten iki padha karo panliten nomer siji lan loro yaiku padha-padha ngunakake medhia kertu, yen karo panliten telu padha ing babagan katrampilan kang bakal diteliti yaiku katrampilan nulis aksara Jawa lan aksara pasangan. Katelune panliten kasebut padha-padha ngunakake PTK (Penelitian Tindakan Kelas), mula panliten kang bakal dilakoni ini padha karo panliten kaping telu ing babagan metode panliten yaiku PTK.

Sinau lan Pasinaon

Sinau minangka kagiyatan sing ora bisa uwal saka pebelajar anggone melu ing sawijine jenjang pendhidhikan. Pebelajar kudu nguwasani materi sing wis diwulangake gurune. Miturut Slameto (2010:12) sinau yaiku proses upaya sing ditindakake sawijine pawongan kanggo nggayuh sawijine owah-owahan prilaku anyar bisa saperangan utawa sakabehane, minangka asil pengalamane dhewe sajrone sesambungan klawan lingkungane. Adhedhasar andharan kasebut, sinau yaiku sawijine proses, upaya, utawa kagiyatan, dudu minangka asil utawa tujuwan.

Tujuwan sinau miturut Sardiman (2011:26) ing antarane ; 1) kanggo nggayuh kawruh, kawruh iki luwih nengenake marang kawasisan mikir (kognitif). Kawasisan mikir ora ngrembaka tanpa anane kawruh, suwalike kawasisan mikir (*berpikir*) bakal nyugihake kawruh; 2) piwulangan konsep lan katrampilan, tujuwan iki luwih nengenake ing peranan praktik (psikomotor). Kawasisan iki kudu sring dilatih kanthi cara ngakeh-akehake latiyen kawasisane. Yen katrampilan kang diduweni kalatih kanthi maksimal mula asil sing dikarepake uga bisa maksimal; 3) pambentuk sikap (afektif) sinau kang tujuwane kanggo mebentuk sikap mental, tata prilaku, lan pribadine siswa.

Teges pasinaon kanthi ringkes bisa ditegesi minangka produk interaksi kang sambung-sinambung antarane pangrembakan lan pengalaman urip. Pasinaon yaiku proses, tata cara ndadekake pawongan utawa makhluk supaya sinau. Dene sinau yaiku upaya kanggo nggayuh kawruh utawa kapinteran, upaya tata laku utawa tanggapan sing disebabake saka pengalaman (KBBI,2003:14).

Miturut Soetomo (1993:120), pasinaon yaiku proses ngolah lingkungan sing sengaja ditindakake saengga bisa ndadekake pebelajar gelem sinau kanggo nuduhake polah prilaku tartamtu. Dene sinau yaiku proses sing nyebabake tata laku ora disebabake karana kabutuhan sing asipat fisik, nanging owah-owahan ing padinan, ketrampilan, ngrembakane daya pikir lan sikap.

Panemune Soetomo dikuwatake Winataputra (2008:114), pasinaon luwih nenengake kagiyatan kang dirantam kanggo nyengkuyung proses sinau lan ditengeri kanthi anane owah-owahan prilaku

indhidividhu. Hardini lan Puspitasari (2012:10) uga nuduhake pasinaon minangka usaha sing sengaja nglebokake lan nganggo kawruh professional sing diduweni guru kanggo nggayuh tujuwane kurikulum.

Adhedhasar andharan kasebut, mula bisa didudut pasinaon yaiku proses sing sengaja ditindakake kang bisa ndadekake siswa sinau sajrone lingkungan belajar kanggo nglakoni kagiyatan ing sajrone kahanan tartamtu.

Kawasisan Nulis

Ana patang komponen sajrone katrampilan basa, ing antarane yaiku kawasisan nyemak, micara, maca, lan nulis. Komponen kasebut kudu antuk kawigaten sing padha sajrone piwulangan basa, jalaran patang aspek kasebut nduweni sesambungan lan saling mrabawani (Tarigan, 2008:1).

Maslakha (2005:20) ngandharake nulis yaiku salah sawijine katrampilan basa kang asipat ekspresif lan produktif, gunane nulis pada karo maca yaiku digunakake kanggo sarana komunikasi sacara ora langsung utawa *tidak bertatap muka*. Panulis bisa maparake sakabehe pamikirane kanthi sarana tulisanane kang diwaca dening para pamaca.

Tarigan (2008:21), ngandharake nulis yaiku mudhunake utawa nggambarake pralambang grafik kang nggambarake basa sing bisa dimangerteni manungsa, saengga wong liya bisa maca lan ngerti nalika maca grafik utawa lambange. Nulis uga minangka kagiyatan sing ora mung nggambarake simbol kanthi konkret nanging uga medharake ide, panemu, pikiran baku menyang basa tulis kang awujud ukara wutuh, jangkep, lan bisa diwedharake menyang wong liya.

Andharane Tarigan kasebut disengkuyung panemune Permana (2012:33), kompetensi umum sing dikarepake sajrone piwulangan nulis yaiku pembelajar nduweni kawasisan kanggo medharake rasa pangrasane, pamikiran, utawa panemune sarana basa tulis.

Kabeh pawongan bisa nyimak, micara lan maca, ananging ora kabeh pawongan bisa nulis. Nulis minangka katrampilan kang mung bisa dilakokake dening pawongan kang ngenal tulisan lan nduweni pamawas kang jembar.

Bisa didudut kawasisan nulis yaiku kawasisan basa sing dikuwasani sarana maneka proses latian lan praktek. Saora-orane ana telung aspek sing ana sajrone aktivitas nulis yaiku anane ide utawa panemu, anane medhia kang awujud basa tulis, lan anane tujuwan ndadekake pamaca ngerti pesen utawa informasi sing kepengin diwedharake panulis.

Kagiyatan nulis kang dimasud ing panliten iki mung nulis Aksara Jawa ing sawijine ukara. Nulis kang kaya mangkono bisa sinebut nulis kreatif kang nganggo spontanitas lan warna panemu anyar uga ekspresif ananging ora nulis kanthi produktif kang kanthi sarana karya tulise bisa diwaca dening para pamaca.

Aksara Jawa

Aksara Jawa kalebu aksara kaping wiwitan kang digunakake masyarakat Jawa, samarga sadurunge ana aksara Jawa masyarakat mung nggunakake basa lesan. Aksara Jawa cacahé ana 20 (aksara Jawa legena) dan disusun dadi patang larik. Aksara Jawa kaperang dadi limang periode yaiku :

- Aksara Pallawa tataran wiwitan, digunakake sadurunge taun 700 M. Contone tinemu ing prasasti Tugu ing Bogor.
- Aksara Pallawa tataran pungkasan, digunakake ing abad VII lan tengahan abad VIII. Tinemu ing prasasti Canggal ing Kedu, Magelang.
- Aksara Jawa kuna kawitan, digunakake taun 750-925 M. Contone tinemu ing prasasti polengan ing kalasan, Yogyakarta.
- Aksara Jawa kuna tataran pungkasan, digunakake taun 925-1250M, tinemu ing prasasti Airlangga.
- Aksara Majapahit, digunakake ing taun 1250-1450 M. Tinemu ing prasasti Singosari lan Malang, uga ing lontar (ron tal) Kunjarakarta.
- Aksara Jawa anyar, digunakake taun 1500 M nganti saiki. Tinemu ing Kitab Bonang lan buku-buku sabubare iku.

Budaya Jawa saliyané misuwur basa lan tata kramane, uga nduweni aksara. Aksara kasebut dipercaya ora tuwuh ngono wae, nanging ana sejarah utawa kadadéyan sajrone aksara kasebut. Aksara Jawa kang cacahé 20, tuwuh saka carita Ajisaka.

Kacarita, ana sawijine pamudha kang sekti mandraguna, jenenge Ajisaka. Ajisaka nduweniunggawa cacah loro sing banget setyane marang dheweke. Abdine kasebut aran Sembada lan Dora. Singkating carita, Sembada diutus ngrawati keris pusakane Ajisaka kang dumunung ing Majethi, dene Dora diajak ngumbara menyang Medang Kamulan. Sembada diwenahi piweling aja nganti menehake pusaka kasebut kajaba Ajisaka dhewe sing njupuk.

Ajisaka lan Dora budhal menyang Medhang Kamulan. Ing kana, Ajisaka dadi Raja amarga kasil ngawonake Prabu Dewatacengkar kang angkara murka. Sawise jumeneng nata, Ajisaka kelingan marang Sembada sing wus dipasrahi kanggo ngreksa pusakane. Ajisaka ngutus Dora menyang Majethi saperlu njaluk pusaka sing dijaga Sembada lan diweling ora oleh bali menyang Medhang Kamulan kajaba nggawa pusaka kasebut. Dora ngestokake dhawuh rajane banjur budhal menyang Majethi.

Tumekane ing Majethi, Dora dipapag sembada. Kekarone cecaturan sawatara kanggo mbuwang rasa kapange awit wes suwe ora kepethuk. Dora banjur medharake apa kang dadi tujuwane nganti dheweke menyang Majethi. Keprungu omongane Dora, Sembada eling marang piwelinge Ajisaka, mula dheweke ora wani masrahake pusaka kasebut. Dora uga kukuh marang tujuwane. Kekarone padha kukuh marang piweling rajane, saengga dumadi prang antarane Dora lan Sembada. Amarga padha kuwat lan sektine, mula kekarone ora ana sing menang utawa kalah. Malah kekarone prang nganti tumekaning pati. Pawarta patine

Dora lan Sembada tumeka ing Ajisaka. Ajisaka sedhih jalaran karana piweling, nganti abdi loro karone seda.

Medhia Pasinaon

Sajrone proses pamulangan mligine pamulangan basa dibutuhake anane lantaran (*perantara*) sing narik kawigaten lan gampang dingerteni murid. Lantaran kasebut dudu awujud guru ananging sing biyasa diarani medhia, saengga medhia pasinaon salah sawijine piranti kang wigati banget ing pendhidhikan.

Medhia asale saka basa latin, yaiku medius kang harfiah tegese tengah, lumantar, utawa pangiring. Ngenani medhia pasinaon para ahli dhuwene pamawas dhewe-dhewe. Medhia minangka lantaran utawa pangiring sumber pesan klawan sing nampa pesen (Indriana, 2011:13). Medhia dadi alat bantu lan bahan pasinaon. Kanthi sarana kasebut bisa nuwuhake reaksi saka panca indra, saengga bisa nyengkuyung tuwuhe semangat siswa. Perane guru sajrone pasinaon minangka fasilitator, medhiator, lan pambimbing (Hamdani, 2011:243).

Miturut Gerlach lan Ely (sajrone Arsyad, 2007:3) medhia ora mung piranti wae, ananging medhia uga bisa awujud pawongan, materi utawa kedadean kang bisa dadi pambangune siswa kuwi kudu bisa antuk pamawas, katrampilan lan sikap kang becik.

Wewatesan liya uga diwedharake dening AECT (*Association of Education and Communication Technology*) (sajrone Arsyad, 2007:3-4) wewatesaning medhia minangka wujud kanggo nyalurake pesen utawa informasi. Nalika medhia kasebut medharake pesen utawa informasi kanthi tujuan instruksional utawa nduweni maksud pamulangan mula medhia kasebut bisa diarani minangka medhia pasinaon.

Guru kudu nduweni kawruh ngenani medhia sing wujud :

- 1) Medhia minangka alat komunikasi kang tujuwane ngundhakake kreatifitas sajorne proses pamulangan.
- 2) Gunane medhia kanggo nggayuh tujuan pamulangan.
- 3) Gegayutan antarane metodhe ngulang lan ndhidhik.
- 4) Nilai lan gunane medhia sajrone pamulangan.
- 5) Pamilihan lan panganggone medhia
- 6) Upaya inovasi sajrone medhia

Alasane guru nganggo medhia sajrone proses pasinaon yaiku :

- 1) Kawigatene siswa marang materi pamulangan tansaya suda jalaran bosen karo andharan saka guru.
- 2) Winatese sumber pamulangan.

Sadurunge diputusake bakal nganggo medhia apa, luwih becik guru ngira-ira lan ngetung kaluwihan lan kekurangan, sarta trep orane klawan materi sing bakal diwulungake.

Jinise Medhia Pasinaon

Media pasinaon ing jaman saiki wujud maneka warna lan nduweni macem-macem karakteristik gumantung karo materi pasinaone. Saka rega kang

paling murah nganti paling larang ana, saka media kang paling sederhana nganti kang paling canggih uga ana.

Miturut Arsyad (2007:29) media pasinaon kaperang dadi papat yaiku: (1) media asil teknologi cetak, yaiku media kang cara ngasilake mediane utawa maparake materine kanthi *proses percetakan mekanis* utawa *fotografis* kaya buku lan *materi visual statis*, (2) media asil teknologi audio-visual, yaiku media kang cara ngasilake mediane utawa maparake materine kanthi nggunakake mesin-mesin *mekanis* lan *elektronik* kanggo maparake pesen-pesen *audio-visual*, (3) media asil *teknologi computer* yaiku media kang cara ngasilake mediane utawa maparake materine kanthi nggunakake sumber-sumber kang *berbasis mikro-prosesor*, (4) media asil gabungan antarane *teknologi cetak* lan *teknologi komputer*, yaiku media kang cara ngasilake mediane utawa maparake materine kanthi cara nggabungake antarane panganggone wujud media kang dikendhalekake ing komputer.

Miturut andharan pamerange media para ahli ing ndhuwur, media kurtu sajodho (kardho) kang dipilih dening panliti kalebu media asil teknologi cetak. Panliti milih media asil teknologi cetak kanggo lumantaring materi sajrone pasinaon amarga sing dienggo minangka asil cetak luwih cundhuk marang kahanan siswa saiki kang luwih aktif tinimbang maca lan ngrungokake guru ceramah ing kelas utawa nggarap soal tanpa anane samubarang kang narik kawigatene siswa.

Medhia Kartu Sajodho

Salah sawijine cara kanggo ngundhakake kawigaten siswa ing katrampilan nulis yaiku nganggo maneka medhia utawa teknik. Akeh teknik lan medhia ing pangrembakane jaman saiki sing bisa digunakake. Salah sijine yaiku nganggo medhia kurtu. Kurtu bisa dadi medhia sajrone proses pamulangan kanggo nggampangake lan nyethakake wedharan materi saengga bisa luwih narik kawigatene siswa lan luwih efektif.

Medhia kurtu dipilih jalaran dianggep medhia sing gampang dimangerteni murid. Medhia kurtu *sajodho (kardho)* awujud kurtu kang cacahé 20 biji, bahan sing dienggo bebas, nanging luwih apik nganggo medhia kurtu kasebut nganggo kertas manila (Ismawati, 2011:146). Medhia kurtu sajodho (kardho) awujud tulisan-tulisan aksara Jawa lan tembung-tembung mawa aksara Jawa. Kaunggulan medhia iki akeh banget. Ing antarane yaiku gampang anggone nggawe, bahan bisa milih sing paling murah (kertas HVS/folio bergaris/manila) gumantung kekarepane guru, gampang nyimpene, lan bisa digawa menyang ngendi-endi. Cacahing kurtu sajodho iki udhaka ana 20 kurtu, gumantung karo kekarepan lan kabutuwane guru. Wujud kurtu sajodho antarane :

- 1) Saben-saben kurtu ngandhut tulisan, ana kang mawa aksara Jawa lan aksara latin.
- 2) Kurtu kang mawa tulisan aksara latin banjur dijodhokake klawan kurtu kang mawa tulisan aksara Jawa.
- 3) Cacahing kurtu kang mawa tulisan aksara Jawa luwih akeh tinimbang aksara latin, gunane kanggo

nglatih siswa supaya bisa ngati-ati lan tlti anggane milih tulisan.

- 4) Sawise dijdhodhake banjur kertu dijejer lan asiling dhiskusi ditulis ana ing lembar LKS.

METODHE PANALITEN

Rantaman Panliten

Panliten iki awujud Panliten Tindakan Kelas (PTK). Miturut Tim Pelatih Proyek PGSM, Panliten Tindakan Kelas (PTK) yaiku sawijine wujud kajian kang asipat reflektif dening pelaku tindakan kanthi ancas ngundhakake mantebing rasional saka tumindake peserta didik nalika nindakake tugas, mantebake kawruh tumrap tindakan kang ditindakake, sarta ngapiki kahanan praktik pamulangan (Mukhlis,2000:3).

Tujuwan utama saka PTK yaiku kanggo ngundhakake praktik pamulangan kang sambung-sinambung, dene tujuwan liyane kanggo nuwuhake budaya nliti ing lingkungane para guru (mukhlis,2000:5).

Panliten iki migunakake modhel panliten tindakan saka Kemmis lan Taggart (sajrone Arikunto,2011:84). Panliten bakal katindakake rong siklus. Saben-saben siklus ngandhut tahap rantaman (*planning*), tumindak (*action*), njingglengi (*observastion*), lan refleksi (*reflection*). Asiling siklus II diajab bisa luwih apik tinimbang siklus I.

Tahapan kang Ditindakake

Tahap Prasiklus

Tahap prasiklus yaiku sawijine tahapan kanggo mangerteni kaprigelan kang wiwitan sajrone materi nulis mawa aksara Jawa. Kawasisan nulise siswa sadurunge diwenehi tindakan. Ing tahap iki panliti menehi soal marang siswa supaya nulis wujud aksara lan pasangane (aksara *ha* nganti *la*) sarta nulis tembung-tembung mawa aksara Jawa. Biji asiling garapane siswa banjur didadekake landhesan kanggo menehi tindakan.

Siklus I

Tahap Rantaman (*perencanaan*)

Sajrone siklus kapisan panliti nyiyapake rantaman pamulangan sing cundhuk klawan aspek-aspek sing bakal ditliti ing antarane njingglengi aktifitas lan kawigatene siswa sajrone proses pamulangan nulis mawa aksara Jawa, ketepatan milih aksara, ketepatan milih sandhangan, ketepatan nulis tembung, lan ketepatan nulis ukara mawa aksara Jawa. Saliyane nyiyapake rantaman pamulangan, bab sing kudu disiypake liyane kaya ta ; (1) nggawe RPP sing trep klawan proses pamulangan sing bakal ditindakake; (2) nggawe instrumen panliten awujud tes kanggo mangerteni kawasisan siswa sajrone nulis mawa aksara Jawa lan pedomane observasi; (3) nyiyapake kartu sajodho (kardho) kanggo menehi tindakan marang siswa ing bab nulis aksara *ha – la*, pasangan aksara *ha – la*, lan sandhangan panyigeg wanda.

Tahap Tindakan

Ing perangan iki, panliti nindakake kagiyatan kang trep klawan rantaman awal. Materi sing diwenehake yaiku nulis aksara *ha – la*, pasangan

aksara *ha – la*, sandhangan panyigeg wanda, lan nulis mawa aksara Jawa. Tahap-tahap sing ditindakake yaiku

a. Kagiyatan Awal

Ing kagiyatan iki, guru nindakake apersepsi lan ngatur para siswa supaya bisa *kondusif* sajrone proses pamulangan. Guru takon tinakon marang siswa ngenani cak-cakane tulisan aksara Jawa ing panguripan saben dina. Banjur guru takon marang siswa ing papan ngendi biyasane tinemu cak-cakane tulisan mawa aksara Jawa. Kepriye unine tulisan kasebut. Kang pangkusan guru takon marang siswa ing bab ngendi anggane siswa angel mangerteni materi nulis aksara Jawa.

b. Kagiyatan Inti

Guru menehi conto **wujude** aksara *ha – la*, pasangan aksara *ha – la*, lan tata cara nulis mawa sandhangan panyigeg wanda. Guru uga menehi conto carane nulis tembung mawa aksara Jawa. Sawise diandharake, banjur guru merang kelas dadi 5 – 6 klompok, saben klompok isine 3 – 4 siswa. Sadurunge medhia kartu sajodho diwenehake, siswa diprentah dhiskusi dhisik klawan anggota klompok kanggo niteni aksara *ha – la*, pasangan aksara *ha – la*, guna lan cara nulis sandhangan swara lan panyigeg wanda.

Udakara 5 menit anggane rembugan, banjur medhia kartu sajodho diwenehake menyang para klompok. Guru menehi katrangan tata cara dhiskusi nganggo medhia kartu sajodho. Guru mbagekake LKS sing bakale digarap sajrone proses dhiskusi. Nalika para siswa wis mari anggane rembugan, banjur saben-saben perwakilan klompok diutus maju nggarap pitakonan kaya kang ana sajrone LKS. Klompok liyane menehi panyaru utawa tambahan wangsulane.

c. Kagiyatan Panutup

Guru lan siswa nindakake refleksi awujud nganalisis kaluputan sajrone nulis mawa aksara Jawa.

Tahap Njingglengi (*observasi*)

Tahap njingglengi bisa katindakake nalika proses pamulangan lan dhiskusi ing materi nulis mawa aksara Jawa kanthi medhia kartu sajodho lumaku. Bab-bab sing dijingglengi yaiku keaktifan lan minate siswa sajrone proses pamulangan, ketepatan milih aksara, ketepatan milih sandhangan, ketepatan nulis tembung, lan ketepatan nulis ukara mawa aksara Jawa.

Sikape siswa bisa dijingglengi nalika pamulangan lumaku. Guru bakal menehi panyaru marang siswa sing sikape ora trep lan ora nyengkuyung tujuwan proses pamulangan, kaya ta ngomong dhewe, ngganggu kanca liyane, turu, nyinau materi pelajaran liyane.

Tahap Refleksi

Ing pungkasanig proses siklus I dicathet asil kawasisan nulis mawa aksara Jawa lan sikape siswa sajrone proses pamulangan. Adhedhasar cathetan saka siklus I, mula bisa ditemtokake upaya-upaya liyane kanggo ngapiki ing siklus II. Kekurangan-kekurangan ing siklus I digoleki *solusine*.

Siklus II

Tahap Rantaman (*perencanaan*)

Sajrone siklus kapisan panliti nyiyapake rantaman pamulangan sing cundhuk klawan aspek-aspek sing bakal diteliti ing antarane njingglengi aktifitas lan kawigatene siswa sajrone proses pamulangan nulis mawa aksara Jawa, ketepatan milih aksara, ketepatan milih sandhangan, ketepatan nulis tembung, lan ketepatan nulis ukara mawa aksara Jawa. Saliyane nyiyapake rantaman pamulangan, bab sing kudu disiyapake liyane kaya ta ; (1) nggawe *revisi* RPP ing siklus I, sing trep klawan proses pamulangan sing bakal ditindakake; (2) nggawe instrumen panliten awujud tes kanggo mangerteni kawasisan siswa sajrone nulis mawa aksara Jawa lan pedoman observasi; (3) nyiyapake kartu sajodho (kardho) kanggo menehi tindakan marang siswa ing bab nulis aksara *ha – la*, pasangan aksara *ha – la*, lan sandhangan panyigeg wanda.

Tahap Tindakan

Ing perangan iki, panliti nindakake kagiyatan kang trep klawan rantaman awal. Materi sing diwenehake yaiku nulis aksara *ha – la*, pasangan aksara *ha – la*, sandhangan panyigeg wanda, lan nulis mawa aksara Jawa. Tahap-tahap sing ditindakake yaiku

a. Kagiyatan Awal

Ing kagiyatan iki, guru nindakake apersepsi lan ngatur para siswa supaya bisa *kondusif* sajrone proses pamulangan. Guru takon tinakon marang siswa ngenani cak-cakane tulisan aksara Jawa ing panguripan saben dina. Banjur guru takon marang siswa ing papan ngendi biyasane tinemu cak-cakane tulisan mawa aksara Jawa. Kepriye unine tulisan kasebut. Kang pangkusan guru takon marang siswa ing bab ngendi anggone siswa angel mangerteni materi nulis aksara Jawa.

b. Kagiyatan Inti

Guru menehi conto wujud aksara *ha – la*, pasangan aksara *ha – la*, lan tata cara nulis mawa sandhangan panyigeg wanda. Guru uga menehi conto carane nulis tembung mawa aksara Jawa. Sawise diandharake, banjur guru merang kelas dadi 5 – 6 klompok, saben kelompok isine 3 – 4 siswa. Sadurunge medhia kartu sajodho diwenehake, guru takon tinakon klawan siswa kepriye wujud aksara *ha – la*, pasangan aksara *ha – la*, lan panganggane sandhangan panyigeg wanda kanthi acak.

Guru mbagekake medhia kartu sajodho menyang saben-saben kelompok. Guru uga menehi katrangan tata cara dhiskusi nganggo medhia kartu sajodho. Tata carane dhiskusi ing Siklus II iki ana sing beda klawan Siklus I, bedane yaiku wujud medhia sing dienggo. Ing siklus I siswa langsung nemtokake tulisan ing medhia banjur dicocogake klawan pitakonan ing LKS, dene ing siklus II, siswa dhiskusi kanthi cara njodhokake tulisan mawa aksara Jawa klawan tulisan kang mawa latin, banjur ditulis ing LKS. Semana uga sajrone LKS ana saperangan pitakonan sing ditambahi yaiku siswa diprentah nulis ukara saka tembung-

tembung kang ana ing medhia. Nalika para siswa wis mari anggone rembugan, banjur saben-saben perwakilan kelompok diutus maju nggarap pitakonan kaya kang ana sajrone LKS. Kelompok liyane menehi panyaru utawa tambahan wangsulan.

c. Kagiyatan Panutup

Guru lan siswa nindakake refleksi awujud nganalisis kaluputan sajrone nulis mawa aksara Jawa.

Tahap Njingglengi (*observasi*)

Tahap njingglengi bisa katindakake nalika proses pamulangan lan dhiskusi ing materi nulis mawa aksara Jawa kanthi medhia kartu sajodho lumaku. Bab-bab sing dijingglengi yaiku keaktifan lan minate siswa sajrone proses pamulangan, ketepatan milih aksara, ketepatan milih sandhangan, ketepatan nulis tembung, lan ketepatan nulis ukara mawa aksara Jawa.

Sikape siswa bisa dijingglengi nalika pamulangan lumaku. Guru bakal menehi panyaru marang siswa sing sikape ora trep lan ora nyengkuyung tujuwan proses pamulangan, kaya ta ngomong dhewe, ngganggu kanca liyane, turu, nyinau materi pelajaran liyane.

Tahap Refleksi

Ing pungkasanig proses siklus II dicathet asil kawasisan nulis mawa aksara Jawa lan sikape siswa sajrone proses pamulangan. Adhedhasar analisis kasebut banjur panliti medharake asiling panliti marang siswa, ing antarane ; (1) medharake asil analisis panliti tumrap kakurangan lan kaluwihane siswa ing kawasisan nulis mawa aksara Jawa kanthi medhia kartu sajodho; (2) medharake prilaku-prilaku sing wis ditindakake siswa sajrone proses pamulangan lumaku.

Teknik Nglumpukake Dhata

Panliten Tindakan kelas iki awujud data deskriptif kuantitatif. Pangumpulaning dhata ing panliten kanthi cara rong werna yaiku sarana tes lan non tes (*observasi*).

Dhata tes ditindakake nalika proses pamulangan lumaku yaiku nalika siswa nulis mawa aksara Jawa. Observasi ditindakake nalika para siswa nindakake dhiskusi kanthi medhia kartu sajodho.

Teknik Tes

Tes yaiku reroncening pitakonan utawa latiyen sarta piranti liyane kang digunakake kanggo ngetung kawasisan, kawruh *intelegensi*, bakat sing diduweni individu utawa klompok (Arikunto,2011:193). Metode tes kang dienggo ing panliten iki nduweni tujuwan kanggo ngetung kawasisan dhasar lan gegayuhan utawa prestasi belajar. Tes diwenehake kanthi individu kanggo mangerteni kawasisan kognitife siswa. Tes ditindakake nalika nulis ukara mawa aksara Jawa lan aksara pasangan.

Teknik Non-Tes

Teknik non-tes yaiku cara pangumpulaning dhata ora nganggo alat-alat bantu, saengga ora asipat ngukur lan ora bisa ngasilake angka-angka minangka asiling pangukuran (Poerwanti,2008:34). Teknik non-tes

sajrone panliten iki awujud observasi sasuwene proses pamulangan.

Teknik Analisis Dhata

Supaya weruh keefektifan sawijine medhia kang ditrapake ing pamulangan, butuh anane analisis data. Ing panliten iki analisis data ditindakake sarana teknik analisis deskriptif kuantitatif.

Teknik Deskriptif Kualitatif

Teknik deskriptif kualitatif digunakake kanggo nganalisis dhata kualitatif sing dipikolehi saka asil observasi prilaku siswa. Asil dhata kualitatif minangka landhesan kanggo nemtokake kepriye owah-owahan prilaku siswa sasuwene proses pamulangan nulis mawa aksara Jawa kanthi medhia Kartu Sajodho.

Teknik Deskriptif Kuantitatif

Teknik deksriptif kuantitatif yaiku sawijine metode panliten kang asipat nggambarake kanyatan utawa fakta kang trep klawan data sing diolehi panliti. Tujuwane kanggo meruhi prestasi sinau sing bisa digayuh siswa, response siswa tumrap kagiyatan pamulangan nalika ditrapake medhia kartu, sarta tata prilaku siswa sasuwene proses pamulangan.

Teknik deskriptif Kuantitatif dienggo kanggo nganalisis dhata awujud kawasisan nulis siswa mawa aksara Jawa kanthi medhia Kartu Sajodho. Sing dipikolehi yaiku sepira gedhene undhak-undhakan kawasisane siswa ing materi nulis mawa aksara Jawa.

Analisis Asil Observasi Aktivitas Guru lan Siswa

Dhata asil observasi aktivitas guru lan siswa dianalisis kanthi rumus:

$$P = \frac{f}{N} \times 100\%$$

Katrangan:

P = persentase frekuensi kedadeyan kang kagayuh

f = frekuensi (akehe) aktifitas guru utawa siswa

N = jumlah sakabehe aktifitas

(Indarti, 2008:26)

Saka asil analisis kasebut bisa diweruhi yen media kang dikembangake layak utawa ora yen selaras karo skala kualifikasi panliten tartamtu. Bab kasebut kang dituduhake kanthi skala likert kang wis dimodifikasi iki.

Skala Kualifikasi Observasi (skala Likert)

Tingkat pencapaian	Kualifikasi
90% - 100%	Apik banget
80% - 89%	Apik
70% - 79%	Cukup
60% - 69%	Kurang
50% - 59%	Kurang banget

Analisis Asil Tes Siswa

Pambiji sing dipilih yaiku metode pensokran, supaya luwih gampang anggone nganalisis dhatane. Analisis undhak-uandhakan kasil orane siswa ing saben putaran pamulangan, ditindakake kanthi cara menehi evaluasi awujud tes tulis ing saben purnane putaran.

Skor ing saben-saben aspek dijumlah banjur diowahi menyang wujud nilai.

Rumus kanggo nggoleki nilai bisa kanthi cara :

$$Nilai = \frac{\sum S}{\sum Sn} \times 100$$

Katrangan :

$\sum S$ = Jumlah skor

$\sum Sn$ = Jumlah skor maksimal

(Arikunto, 2011:89)

Saliyane goleki nilai saben siswa, panliti uga nemtokake nilai rata-rata kelas sawise antuk tindakan sarana panganggone medhia Kartu Sajodho. Panliti nindakake penjumlahan biji sing diolehi siswa banjur diperang karo cacah total siswa ing kelas, saengga bisa antuk rata-rata tes formatif. Bisa dirumusake mangkene :

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{\sum N}$$

Kanthi : \bar{X} = Nilai rata-rata

$\sum X$ = Jumlah semua

nilai siswa

$\sum N$ = Jumlah siswa

(Arikunto, 2011:89)

Kanggo nggoleki ketuntasan sinau

Ana rong kategori ketuntasan sinau yaiku kanthi perorangan utawa klasikal. Adhedhasar pituduh pangetrapan kurikulum KTSP, yaiku sawijine siswa diarani tuntas sinau yen wus nggayuh skor 75% utawa biji 75.

Dene ketuntasan klas yaiku nalika ing sawijine klas bisa tuntas 85% siswa antuk nilai kurang luwih 75. Kanggo ngetung prosentase ketuntasan sinau bisa nganggo rumus :

$$P = \frac{\sum \text{Siswa.yang.tuntas.belajar}}{\sum \text{Siswa}} \times 100\%$$

Etungan prosentase nganggo rumus kasebut wis ditrepake klawan kasil sing bakal digayuh sajrone pasinaon Basa Jawa. kriteria ketuntasan klasikal yaiku 70%.

Asiling etungan kawasisan nulis mawa aksara Jawa kanthi medhia kartu sajodho (kardho) siswa kelas VII-D SMP Negeri 2 Baron Nganjuk ing saben-saben siklus dibandhingake. Asil tetandhingan kasebut bisa dadi gambaran ngenani owah-owahan prosentase undhak-undhakan kawasisan nulis mawa aksara Jawa kanthi medhia kartu sajodho.

ANDHARAN ASILING PANLITEN

Undhak-undhakan bijine siswa kelas VII-D SMP Negeri Baron 2 ing materi Nulis Mawa Aksara Jawa lan Sandhangan Panyigeg Wanda kanthi medhia Kartu Sajodho.

Andharan asil panliten iki adhedhasar asil kang diolehake saka panliten ing tahap pra siklus, siklus I, lan siklus II. Asil tes ing saben-saben siklus gunane kanggo mangerteni asil bijine siswa ing materi nulis mawa aksara Jawa wis bisa kasil nggayuh KKM apa durung. Wujud tes ditindakake ing saben pungkasan patemon. Ing asil tes, aspek kang dibiji antarane keajegan tulisan, kerapian aksara, kecocogan aksara kang dipilih, lan kecepatan anggone ngrampungake garapan.

Sadurunge diwenehi tindakan nganggo medhia kartu sajodho, tahap kapisan kang ditindakake panliti yaiku tahap pra siklus. Tahap iki kanggo mangerteni sepira gedhene kawruhe siswa ing materi nulis mawa aksara Jawa. Sawise diweruhi asile banjur diwenehi tindakan kang awujud medhia kartu sajodho. Tindakan kasebut ditindakake kaping pindho yaiku siklus I lan siklus II kang tujuwane kanggo luwih nguatake asile.

Ing siklus I, asil tes nulis mawa aksara Jawa lan sandhangan panyigeg wanda siswa kelas VII-D SMP N 2 Baron nggayuh rata-rata biji 72,01 sing sadurunge ing pre-test mung 66,08. Biji paling endhek kang ana ing siklus I yaiku 44, dene paling dhuwur 88. Cacah siswa kang tuntas KKM ing siklus I ana 14, sing ora tuntas ana 9 siswa saka 23 cacah total siswa. Adhedhasar cacah siswa kang tuntas mula ketuntasan klasikal ing siklus I gedhene 60%, kalebu ing kriteria kurang sebab durung nggayuh 80% saka kang ditetepake ing sekolahan.

Siklus II nuduhake asil kang ora nguciwani. Ing tahap siklus I dipikolehi bijine siswa paling endhek 44, biji paling dhuwur 88 kanthi biji rata-rata kelas 72.01 lan ketuntasan klasikal 60%. Sawise diwenehi tindakan sarana medhia kartu sajodho ing siklus II, biji paling endhek mundhak saka 50 dadi 63 lan paling dhuwur tetep 88. Cacahing siswa kang tuntas KKM ana 19, sing durung tuntas ana 4 siswa saka cacah total klas. Rata-rata kelase uga ngalami undhak-undhakan sing sadurunge 72.01 owah dadi 77.2, ketuntasan klasikal uga mundhak saka 60% malih dadi 82,6%.

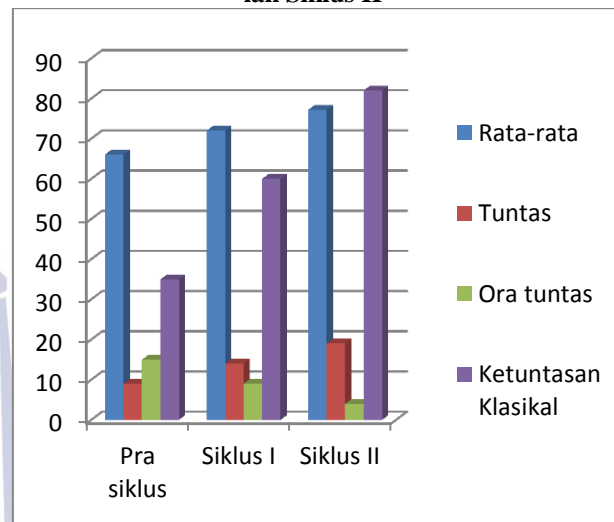
Pangetrupane medhia kartu sajodho ing materi nulis mawa aksara Jawa, katrampilane siswa ngalami undhak-undhakan ing saben-saben siklus. Supaya luwih rinci bisa dideleng ing tabel 4.8 lan diagram.

Asil Analisis Undhak-Undhakan Biji ing Siklus I lan Siklus II

	Pre-test	Siklus I	Siklus II
Rata-rata	66,08	72,01	77,2
Biji paling endhek	40	44	63
Biji paling dhuwur	80	88	88
Siswa tuntas	8	14	19

Siswa durung tuntas	15	9	4
Ketuntasan Klasikal	35%	60%	82,6%

Analisis Asil Tes Siswa Tahap Pra-siklus, Siklus I, lan Siklus II

Aktivitas Guru sajrone proses pamulangan nulis mawa aksara Jawa lan sandhangan Panyigeg wanda kanthi medhia kartu sajodho

Katrampilan guru sajrone proses pamulangan bisa mangaribawani tumrap kawigatene siswa. Yen guru mung medharake kanthi cara konvensional mula materi kang diwedharake kurang nancep ing pamikiran siswa. Adhedhasar andharan kasebut aktivitas guru perlu diobservasi supaya bisa ngundhakake minat siswa lan ngundhakake katrampilane guru iku dhewe.

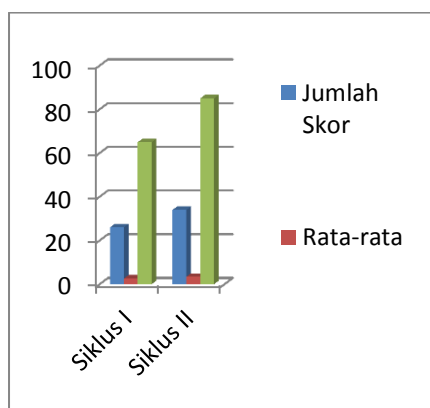
Kayadene tes, observasi marang aktivitas guru uga ditindakake ing saben siklus. Akeh kekurangan katrampilane guru sajorne proses pamulangan. Asil observasi ing siklus I aktivitas guru isih kurang yaiku ing indikator ngonceki informasi kang ana gayutane karo materi, indikator takon tinakon, ngatur lumakune dhiskusi. Skor sing paling apik yaiku ing indikator nutup pamulangan. Kakurangan kasebut disebabake anggone medharake materi kanthi cara konvensional. Jumlah skor kang kagayuh ing siklus I yaiku 26, kanthi rata-rata skor 2,6. Prosentase ketuntasan aktivitas guru mung 65%. Prosentase kasebut kalebu ing kategori kurang. Mula kanggo ngapiki aktivitas guru perlu anane revisi.

Ing siklus II diwenehi revisi mligine ketrampilan guru anggone medharake materine. sawise direvisi, asiling observasi aktivitas guru luwih apik tinimbang siklus I. ing siklus II jumlah skor aktivitas guru bisa nggayuh 34, rata-rata skor 3,4. Prosentase ketuntasan ing siklus I mung 65% utawa kurang, sawise diwenehi tindakan ing siklus II prosentase mundhak udakara 20% yaiku dadi 85% utawa kalebu ing kategori apik.

**Analisis Asil Observasi Aktivitas Guru siklus I
lan Siklus II**

	Siklus I	Siklus II
Jumlah	26	34
Rata-rata	2,6	3,4
Ketuntasan Klasikal	65%	85%

**Analisis Asil Observasi Aktivitas Guru Siklus I
lan Siklus II**

Aktivitas siswa sajrone proses pamulangan nulis mawa Aksara Jawa lan sandhangan panyigeg wanda kanthi medhia kartu sajodho

Undhak-undhakan katrampilane siswa uga diimbangi anane owah-owahan aktivitas siswa sajrone kagiyatan pamulangan. Asil observasi ing siklus I aktivitas siswa isih ana kang durung apik utawa kurang yaiku ing indhikator ngonceki informasi kang ana gayutane karo materi, indhikator takon tinakon. Kakurangan kasebut disebabake anane minat siswa sing kurang marang materi nulis mawa aksara Jawa. Nalika diutus golek informasi, para siswa isih njagakne informasi saka gurune. Kajaba kuwi, aktifitas siswa isih diwuhake klawan kagiyatan sajabane materi nulis aksara Jawa tuladhane turu, guyon dhewe, nggarap tugas mata pelajaran liya.

Adhedhasar asil analisis skor observasi nuduhake, ing siklus I jumlah skor aktivitas siswa 19, kanthi rata-rata skor yaiku 2,32. Prosentase ketuntasan aktivitas siswa ing siklus I mung 59%, ateges aktivitas siswa isih kalebu ing golongan kurang. Kanggo ngundhakake asil kasebut perlu anane inovasi saka guru supaya aktivitas siswa bisa luwih apik.

Ing siklus II, sawise diadani refleksi nuwuhake asil sing luwih nyenengake. Kesiapan siswa kanggo nampa materi luwih apik tinimbang patemon sadurunge. Kagiyatan takon-tinakon lan menehi umpan balik marang guru luwih lumaku. Nalika dhiskusi akeh siswa sing melu terlibat, mung kari ana siji loro siswa sing kurang nggatekna nanging ora nganti gawe rame nemen.

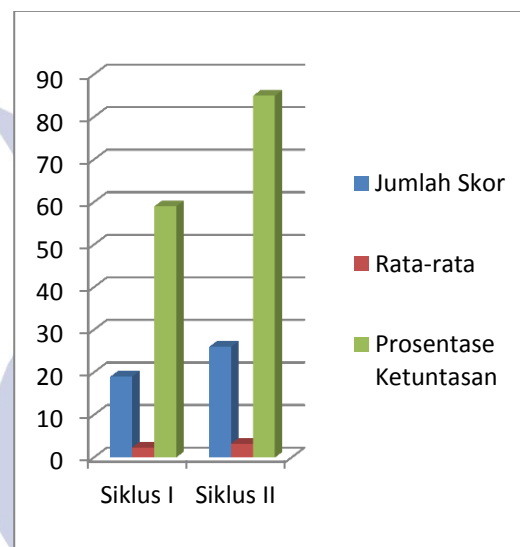
Asiling analisis observasi ing siklus II nuduhake, jumlah skor kang kagayuh yaiku 26, rata-rata skor nggayuh 3,25. Prosentase ketuntasan kasil nggayuh 85% utawa bisa diarani kategori apik. Supaya luwih

cetha asil observasi siklus I lan siklus II bisa dideleng ing tabel 4.9.

**Analisis Asil Observasi Aktivitas Siswa siklus I
lan Siklus II**

	Siklus I	Siklus II
Jumlah	19	26
Rata-rata	2,32	3,25
Ketuntasan Klasikal	59%	81%

**Analisis Asil Observasi Aktivitas Siswa Siklus I
lan II**

**PANUTUP
Dudutan**

Adhedhasar analisis undherane panliten lan andharan asiling panliten kang wis ditindakake, mula dudutan kang bisa digawe yaiku :

- 1) Medhia kartu sajodho bisa ngundhakake biji tes siswa. Kabukti saka rata-rata biji ing tahap pra-siklus 66,08, ing siklus I mundhak dadi 72,01, banjur diapiki maneh ing siklus II bisa nggayuh rata-rata nganti 77,2. Cacahing siswa kang ora tuntas tahap pra-siklus ana 15 murid, sawise diwenehi tindakan ing siklus I suda kari 9 siswa. Medhia lan kagiyatan direvisi ing siklus II bisa nyuda cacahing siswa sing durung tuntas kari 4 siswa. Ketuntasan klasikal ing tahap Pra-siklus isih adoh saka kriteria apik yaiku 35%, sawise diwenehi tindakan nganggo medhia kertu sajodho ketuntasan klasikal bisa mundhak dadi 65%, nanging ketuntasan kasebut isih melbu ing kategori cukup, mula kanggo ngapiki perlu ana revisi. Sawise direvisi, ing siklus II kasil ngundhakake ketuntasan klasikal luwih saka ketuntasan kang wis ditemtokake sekolahan. Ketuntasan klasikal kang kasil digayuh ing siklus II ana 82,6%.
- 2) Ana owah-owahana aktivitas guru kang dituduhake wiwit siklus I nganti siklus II. Ing siklus I jumlah skor bisa nggayuh 26, ing siklus II

bisa kasil 34. Rata-rata sing kagayuh ing siklus II bisa luwih dhuwur saka siklus I. rata-rata ing siklus I 26, sawise diwenahi revisi ing siklus II rata-ratane skor owah dadi 3,4. Prosentase ketuntasan ing siklus I mung 65% utawa kurang, sawise diwenahi tindakan ing siklus II prosentase mundhak udakara 20% yaiku dadi 85% utawa kalebu ing kategori apik. Owah-owahane aktivitas siswa ing saben-saben siklus dijalari marga anane owah-owahan aktivitas kang ditindakake guru.

- 3) Ana owah-owahana aktivitas siswa kang dituduhake wiwit siklus I nganti siklus II. Ing siklus I jumlah skor bisa nggayuh 19, ing siklus II bisa kasil 26. Rata-rata sing kagayuh ing siklus II bisa luwih dhuwur saka siklus I. rata-rata ing siklus I 2,32, sawise diwenahi revisi ing siklus II rata-ratane skor owah dadi 3,25. Prosentase ketuntasan sing sadurunge melbu kategori kurang, ing siklus II kasil mundhak dadi 81% owah dadi kategori apik. Owah-owahane aktivitas siswa ing saben-saben siklus dijalari marga anane owah-owahan aktivitas kang ditindakake guru.

Pamrayoga

Sawise ditindakake penelitian tindakan kelas kanthi ngecakake medhia kartu sajodho marang siswa kelas VII-D SMP N 2 Baron, mula pamrayoga kang diwenehake ing antarane ;

- a. Tumrap Guru
Guru diajab tansah gelem inovatif sajrone medharake materine. Bisa kanthi cara pengtrapan modhel pamulangan, teknik, utawa liya-liyane, saengga kagiyatan pamulangan ora *monoton* lan ora ndadekake siswa cepet bosen. Panganggone medhia kertu sajodho bisa dienggo salah siji *alternative* medhia sajrone materi nulis mawa aksara Jawa utawa ing materi pelajaran liyane.
- b. Tumrap siswa
Kudune siswa luwih percaya diri lan ora nduweni pangangen-angen bakal salah, sabab pamulangan iku proses. Mula saka kuwi sing paling penting sajrone proses pamulangan kasebut anane proses mikir kang ditindakake siswa.
- c. Tumrap pamaca
Asiling panliten iki kaajab bisa kanggo nambah kawruh para pamaos. Panliten kanthi medhia kertu sajodho diajab bisa dadi sarana tumrap panliten sabajure kanthi materi utawa mata pelajaran sing beda.

KAPUSTAKAN

-----, 2006. *Kurikulum Tingkat Satuan Pendidikan*. Jakarta: Depdiknas.

Arikunto, Suharsimi dkk. 2011. *Penelitian Tindakan Kelas*. Jakarta: PT Bumi Aksara.

Arsyad, Azhar. 2007. *Media Pembelajaran*. Jakarta : PT Grafindo

Daryanto. 2011. *PenelitianTindakan Kelas dan Penelitian Tindakan Sekolah*. Yogyakarta: Gava Media.

Hamdani. 2011. *Strategi Belajar Mengajar*. Bandung: Pustaka Setia.

Indriana, Dina. 2011. *Ragam Alat Bantu Media Pengajaran*. Yogyakarta : Diva Press.

Ismawati, Esti. 2011. *Perencanaan Pengajaran Bahasa*. Surakarta: Yuma Pustaka.

Muhammad Irham, *Penggunaan Kartu Huruf Dalam Pembelajaran Aksara Jawa Sebagai Upaya Peningkatan Motivasi Belajar Siswa Kelas II SDN Torongrejo 02 Kota Batu*, (Dalam Skripsi, Jurusan Pendidikan Guru Madrasah Ibtidaiyah, Fakultas Tarbiyah, Universitas Islam Negeri Maulana Malik Ibrahim, 2010).

Nurgiyantoro, Burhan. 2010. *Penilaian dalam Pembelajaran Bahasa dan Sastra*. Yogyakarta BPFE Yogyakarta

Padmosoekotjo. 1992. *Wewaton Panulise Nganggo Aksara Jawa*. Surabaya : CV Sinar Mukti Jaya

Parmaningsih, Dwi Wahyuni. 2010. *Peningkatan Belajar Mengajar dan Menulis Permulaan Melalui Metode Flashcard pada Siswa Kelas 1 SD Negeri Pandanwangi 4 Kecamatan Blimbing Kota Malang*. Online : <http://library.um.ac.id>. Kaakses tanggal 22 April 2015.

Poerwanti, Endang dkk. 2008. *Asesmen Pembelajaran SD*. Jakarta: Dirjen Dikti Depdiknas.

Rahman. 2010. *Revitalisasi Metodik Pengajaran Menulis*. Online: http://file.upi.edu/Direktori/FPBS/JUR_PEND_BAHASA_DAERAH/Re-vitalisasi_Metodik_Menulis.pdf. (kaakses tanggal 10 Juli 2015)

Sardiman. 2011. *Interaksi dan Motivasi Belajar Mengajar*. Jakarta: Raja Grafindo Persada.

Slameto. 2010. *Belajar dan Faktor-faktor yang Mempengaruhinya*. Jakarta: Rineka Cipta.

Suryadipura, Betta Setyowati, Gamma Setyorini. 2008. *Cara Belajar Membaca dan Menulis Huruf Jawa*. Bandung: Yrama Widya.

Tarigan, Henry Guntur. 2008. *Menulis*. Bandung: Angkasa

Winataputra, S, Udin. 2008. *Teori Belajar dan Pembelajaran*. Jakarta: Universitas Terbuka.